

Каталог - 2018

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. Сковороди
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амірович, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Панок Віталій Григорович, психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
протокол № 7 від 25.10.2018 року*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції **«ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ»**, метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018

© Колектив авторів, 2018

© Сльчанінова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018

© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

особистості дитини та системи ставлень у сім'ї	231
Павлик О.М., Маренич Г.В. Ступінь конструктивності стратегій подолання стресових ситуацій юних тхеквондистів	233
Панасенко Е.А. Психологічний супровід дитини дошкільного віку з проявами агресивності	236
Панов М.С. Психологічні основи дезадаптації та реадаптації сучасної особистості ..	244
Підчасов Є.В., Галушко С.М. Термінологічний аналіз поняття «прив'язаність» як соціально-психологічної категорії	246
Підчасов Є.В., Зіза Є.О. Особливості готовності сучасної студентської молоді до створення сім'ї у юнацькому віці	250
Поденко А.В., Кутузова О.В. Професійна самоактуалізація студентів-психологів....	254
Постельник М.В. Взаємозв'язок самосвідомості підлітків з рівнем їх адаптації.....	255
Романовська О.О. Рекомендації щодо формування креативності у майбутніх психологів у закладах вищої освіти	257
Саврасов М.В. Теоретико-методологічні передумови дослідження креативності суб'єкта навчально-виховного процесу ВНЗ	261
Сапельнікова Т.С., Павленко Ю.В. Дослідження особистісних факторів розвитку мотивації до навчання у студентів психологів.....	264
Скрипник Н.Г. Ціннісні орієнтації майбутніх практичних психологів	268
Соколова В.В. Нейролінгвістичне програмування та його роль у рекламі	270
Соколова І.М., Колчигіна А.В. Психологічні проблеми особистісної самореалізації сучасної молоді.....	273
Соколова С.М. Особливості психічного супроводу та підтримки людей з залежними формами поведінки (з хімічними залежностями)	274
Стуліка О.Б. Соціальна компетентність класного керівника як умова ефективної реалізації професійної діяльності.....	275
Туріщева Л.В., Ткаченко І.В. Створення «живих картин» як засіб розвитку естетичного сприйняття у молодших школярів з особливими освітніми потребами...	277
Трушик О.В. Готовність педагогічних працівників та психологів до сприйняття розмаїття в умовах інклюзивного навчання	280
Удовенко М.В. Гендерные различия в вербальном поведении респондентов молодого возраста на слово-стимул «юмор»	281
Чепелєва Н.І., Підчасов Є.В. Психолого-педагогічні засади впровадження медіасвіти в навчально-виховний процес закладів освіти	283
Шашенков Д.М., Кондрацька Л.В. Шляхи подолання психологічного стресу	286
Шовкова О.Д. Проблема ілюзії мислення в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів ЗВО	288
Щербунова Ю.О. Емоційні стани студентів у ситуації іспиту	289
Яковенко Н.О. Особливості схильності до ризику у студентів з різним рівнем психосоматичної компетентності	290
Яланська С. П. Програма розвитку творчої компетентності майбутніх педагогів.....	291
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	295

В. Т. Лісовський, Л. Д. Столяренко, К. Д. Ушинський та ін. Студентський вік характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку. В цей період найвища швидкість пам'яті, реакцій, пластичність у формуванні навичок; активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття. Завдяки створенню можливостей для зростання самоповаги і поваги до інших та людської природи загалом, розумінню і розвитку творчого потенціалу, певних здібностей і якостей особистості, зростає успішність учбової і майбутньої професійної діяльності студентів-психологів.

Практичним завданням нашого дослідження постає визначення та добір науково-практичного інструментарію дослідження конструктів самоактуалізації, психологічних характеристик особистості, пов'язаних з потребою самоактуалізації у студентів-психологів. В ході теоретичного аналізу було визначено, що особливості самоактуалізації студентів-психологів пов'язані з особливостями саморегуляції; мотивацією досягнення успіху; афіліацією; управлінськими здібностями; схильністю до стресової поведінки; соціальним інтелектом; комунікативністю. До психодіагностичного блоку включено наступні методики: «Самоактуалізаційний тест» (САТ) (Е. Шостром, адаптований Ю. Е. Альошина, Л. Я. Гозман, М. В. Загика, М. В. Кроз); методика «Стильова саморегуляція поведінки людини» В. І. Моросанової, Є. М. Коноз; методика «Аналіз своїх обмежень» М. Вудкока та Д. Френсіса; методика «Професійне здоров'я менеджера» С. Д. Положенцева, Д. А. Руднева; «Опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності» В. М. Русалова; методика «Мотивація досягнення успіху» А. Мехрабіана; опитувальник «Визначення афіліації» А. Мехрабіана; методика «Діагностика соціального інтелекту» Дж. Гілфорда, М. Саллівена. Результати реалізації психодіагностичної програми нададуть можливість визначення структурних компонентів самоактуалізації студентів-психологів за допомогою факторного аналізу, що стане підґрунтям побудови програм психологічного супроводу в період навчання у ВНЗ.

Постельник М.В.

*Національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМОСВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ З РІВНЕМ ЇХ АДАПТАЦІЇ

Сучасна психологія визначає термін самосвідомість як процес усвідомлення особистістю самої себе в усій багатогранності своїх індивідуальних особливостей, усвідомлення своєї сутності й місця в системі численних суспільних зв'язків. Підлітковий вік є чутливим для розвитку самосвідомості особистості. У підлітків виникає інтерес до себе, якостей своєї особистості, потреба оцінити, порівняти себе з іншими, розібратися у своїх почуттях і переживаннях. Наразі, сучасна наука не має усталеного

погляду на проблему самосвідомості. Тому, і надалі існує необхідність систематизації, узагальнення та аналізу існуючих поглядів щодо вивчення самосвідомості як складного психічного процесу. Потрібен новий емпіричний матеріал, що допоможе глибше зрозуміти сутність явища самосвідомість. Саме це зумовлює актуальність теми мого дослідження.

Дослідженню підліткового віку присвячено чимало фундаментальних робіт психологів, зокрема П.П. Блонського, Л.І. Божович, О.М. Леонтьєва, А.О. Смирнова, Д.Б. Ельконіна та інших.

Дотепер в поглядах психологів існують різні точки зору щодо вирішення цього питання. Так, беручи до уваги позиції найбільш відомих дослідників підліткового віку, слід зазначити, що ще на початку ХХ століття Е. Шпрангер визначив новоутворення, що виникають в цьому віці, такі як: відкриття «Я», виникнення рефлексії та усвідомлення своєї індивідуальності. Відповідно за Л. С. Виготським домінуючими є два новоутворення – це розвиток рефлексії і на її основі – самосвідомості. Фундаментальним досягненням особистості в перехідний період за Ж. Піаже є децентрація, тобто можливість розглядати світ з точки зору того, як його можна змінити.

Сучасні дослідники підліткового віку І. В. Дубровіна, А. М. Прихожан, Н. М. Толстих віддають перевагу найважливішій потребі особистості підлітка, яка виступає як центральне новоутворення – потребі в неформальному, інтимному спілкуванні.

Більшість українських психологів (Г.С.Костюк, О.А.Проскура, О. Кононко) схиляються до думки, що саме почуття дорослості виступає специфічним новоутворенням самосвідомості підлітка, стрижневою особливістю його особистості – «її структурним центром».

Метою дослідження є визначення особливостей самосвідомості підлітків з різною виразністю соціальної адаптації.

Під час експериментального розв'язання поставлених завдань застосовувався наступний діагностичний інструментарій: вивчення особливостей Я-концепції (Е. Пірс, Д. Харріс, А. М. Прихожан), методика дослідження соціально-психологічної адаптованості (К. Роджерс, Р. Даймонд) та тест «Коректурна проба». Кількісна обробка первинних даних проводилася за допомогою рангової кореляції Спірмена (встановлення міри зв'язку). Статистична обробка первинних даних здійснювалася за допомогою стандартного пакету статистичної програми Statistica 6.0.

Особливості самосвідомості було досліджено, перш за все, через визначення рівня самоставлення, а також через самооцінку власної поведінки, зовнішності, популярності серед ровесників, вміння спілкуватися, інтелекту, шкільної успішності, задоволеності життєвою ситуацією, ситуацією в школі та своїм положенням у сім'ї, впевненістю у собі, вияв тривожності. Оскільки наразі суспільство потребує гнучких людей з високим рівнем адаптивності, то доречним стало визначення

кореляції зазначених компонентів самосвідомості з показниками соціальної адаптивності (адаптації або дезадаптації, прийняття або неприйняття себе, інших, емоційного комфорту або дискомфорту, внутрішнього або зовнішнього контролю, домінування або відомості, відмови від вирішення проблем). Також в рамках дослідження були визначені показники працездатності, швидкості розподілу і переключення уваги, її обсяг й стійкість, адже у попередніх дослідженнях було доведено, що здатність до адаптації тісно пов'язана з розвитком уваги.

Соціальна адаптація є динамічним системним процесом, ефективність якого залежить від взаємодії людини й ситуації. Об'єктивні властивості ситуації, без сумніву, впливають на її успішність і на психологічні механізми, які лежать в основі поведінкових стратегій, спрямованих на пристосування. Однак саме суб'єктивне оцінювання ситуації є визначальним і стрижневим елементом соціальної адаптації.

У разі високого рівня адаптованості, соціальна адаптація здійснюється під впливом двох, фактично протилежних за спрямованістю, чинників: самоприйняття та домінантність. Адаптація більше пов'язана з прагненням домінувати, а основна відмінність між виявленими факторами зумовлена зв'язком з рівнем прийняття інших. У разі невисокого рівня адаптації виявлено три чинники: самосприйняття, інтернальність (внутрішній контроль) та емоційний дискомфорт.

Проведене дослідження дало можливість зробити наступні висновки – молодші підлітки вже виявляють у переважній своїй більшості достатній адаптаційний потенціал. В цей період становлення самосвідомості підлітків напряду залежить від їх вміння адаптуватися до мінливих умов життя, самосприйняття та емоційного комфорту, які здебільшого пов'язані з вправністю керування власною поведінкою, вмінням спілкуватися, сприйняттям власної зовнішності, які формують тверду впевненість у собі, прагненням вирішувати свої проблеми, а не втікати від них.

Романовська О.О.

*Національний фармацевтичний університет,
м. Харків*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проведене дослідження щодо формування креативності у майбутніх психологів у закладах вищої освіти дозволило сформулювати декілька рекомендації викладачам, психологам, тим, хто зацікавлений в проведенні різного типу занять, заходів щодо розвитку або формуванню креативності у будь-кого. Отже, у процесі професійного становлення перед студентом, зокрема майбутнім психологом, постає необхідність не лише отримати знання, уміння і навички з фахових дисциплін, а й здобути вміння творчо засвоювати і використовувати інформацію, викристалізувати творчу